

ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEMOKRATİK TUTUMLARI VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

*Fatma YAŞAR EKİCİ***

ÖZET

Eğitim ve demokrasi birbiriyle yakından ilişkili iki kavramdır. Eğitimin en önemli görevlerinden biri demokratik yaşam tarzını benimsemiş bir toplum oluşturmaktır. Bu da demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmiş ve olumlu demokratik tutuma sahip öğretmenler yetiştirmekle mümkündür. Bu araştırma, öğretmen adaylarının demokratik tutumları ve demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma örneklemini, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 2014-2015 yaz döneminde pedagojik formasyon programında öğrenim görmekte olan toplam 126 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demokratik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Demokratik Tutum Ölçeği, Tutum Araştırma Laboratuvarı tarafından geliştirilen Teacher Opinionnaire on Democracy ölçeğinin G ve H formlarından oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçeye adaptasyon, geçerlik -güvenirlilik çalışmaları Gözütok (1995) tarafından gerçekleştirilmiş ve ölçeğin güvenirlik katsayısı .87 olarak bulunmuştur. Bunun yanında öğretmen adaylarının demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma verileri Bağımsız Grup t Testi, Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis H Testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda görülmüştür ki; öğretmen adaylarının demokratik tutumları medeni durum, çocuk sayısı, gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve ailedeki kardeş sayısına göre farklılaşmamakta; cinsiyet ve yaşa göre ise farklılaşmaktadır. Buna göre; kız öğretmen adaylarının demokratik tutumları, erkek öğretmen adaylarına göre daha olumludur ve 31-35 yaş aralığında olan öğretmen adaylarının demokratik tutumu, 20-25 yaş aralığında olan öğretmen adaylarından daha olumludur.

Anahtar Kelimeler: Demokratik tutum, Öğretmen Adayları, Demokratik tutum ölçeği.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği, El-mek: fatmayasarekici@hotmail.com

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRATIC ATTITUDES AND DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF THE PROSPECTIVE TEACHERS

ABSTRACT

Education and democracy are two concepts that are closely related with each other. One of the most important tasks of education is to create a society that has embraced the democratic way of life. This is possible by training teachers that has a positive democratic attitude and democratic life style, too. The aim of this reseach is examining the relationship between demokratic attitudes and demographic characteristics of the prospective teachers. The research sample consists of 126 prospective teachers that study in pedagogical formation program at İstanbul Sabahattin Zaim University in the summer period of 2014-2015. The research was conducted in the “İlişkisel Tarama” model. The tool that were used for data collection is Democratic Attitude Scale. This Scale consists of G and H forms of Teacher Opinionair on Democracy Scale that was developed by Attitudes Research Laboratory. Turkish adaptation, validity and reliability studies of the scale were conducted by Gözütok (1995). The reliability coefficient of the scale is .87. Besides that, Demographic Data Form that was developed by researcher was used in order to obtain demographic information of prospective teachers. In order to analize research data, Independent Groups t-Test, Mann-Whitney U Test and Kruskal-Wallis H Test technics were used. At the end of the research, it was found that the democratic attitudes of prospective teachers did not differ significantly in terms of marital status, number of children, level of income, education level of mother, education level of father and number of siblings in family. But, the democratic attitudes of prospective teachers showed a significant difference in terms of gender and age. Accordingly; democratic attitudes of women are more positive than men. Democratic attitudes of prospective teachers that are at the age of 31-35 are more positive than prospective teachers that are at the age of 20-25.

Key Words: Democratic Attitudes, Propective teachers, Democratic attitude scale.

Giriş

Demokrasi, bireye değer veren ve insan kişiliğinin bütünlüğünü önemli sayan, birlikte davranan insan zekâ ve anlayışına ihtiyaç duyan ve karşılıklı saygı, işbirliği, hoşgörü ve doğruluk gibi nitelikleri yansıtan, toplumsal ilişkilere yer veren bir yaşam yoludur (Öncül, 2000: 290). Demokrasi, insana saygı ve eşit muamele anlayışı üzerinde esas anlamını bulmaktadır (Çamkerten, 2001: 17). Bireylerin yaşayacağı ortam açısından demokrasi; insanların sadece vicdanlarının sesini dinledikleri, yönetimin kişilerin rızasıyla oluştuğu ve zorlamanın ortadan kalktığı ideal bir ortamdır. Yaşam tarzı olarak herkesin kendi hayatını yaşamakla birlikte ortak bir hareket tarzı da geliştirebileceği varsayımına dayanan bu sistem düşünce ve uygulama açısından; halkın söz sahibi olduğu yani siyasal gücün halkın elinde bulunduğu ve bu gücü sağlamak için hürriyet, adalet, eşitlik, hoşgörü, fikir alış veriş, denetim vb. ilkelerin söz konusu olduğu fonksiyonel bir sistem olarak tanımlanabilir (Büyükkaragöz, 1995: 2).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014*

Demokrasinin en büyük güvencesi kendisinin ve başkalarının haklarını ve görevlerini bilen, bu sorumluluğu taşıyabilen eğitilmiş insanlardır. Eğitimin en önemli görevi, demokratik bir toplum yaratmaktır (Gözütok, 1995: 41). Bir toplumda demokrasinin sağlanabilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu şartlar; halkın yönetime geniş çapta katılması, farklı düşüncelerin serbestçe ifade edilmesine ve düşüncelerin örgütlenebilmesine imkân tanınması, çoğunluğun kararlarına toplumun uyması ve bunun yanında azınlık haklarının korunması, temel hak ve özgürlüklerin güven altında bulunması şeklinde özetlenebilir (Yanardağ, 2000: 5-6). Demokratik ve hür bir toplumlarda iyi vatandaş: Bağımsız düşünebilen, problem çözümünde bilimsel yöntemlerden yararlanabilen, kendisine ve çevresine karşı dürüst olan, açık fikirli; karşısındaki insanın da doğru düşünebileceğini düşünen ve bunu kabul edebilen kişiliğe sahip bireylerdir (Büyükkaragöz, 1999: 246).

Demokrasi ancak yaşayarak öğrenilir. Demokratik davranışlar insanın düşüncesine yerleşmeyip davranışa dökülmediği sürece hayat bulamazlar (Fettahlıoğlu, 2005: 27). Birey için, demokratik davranış ve düşüncenin yaşamın bir parçası haline getirilmesinde eğitimin önemi tartışılmazdır. Demokratik değer ve davranışların günlük yaşama geçirilmesindeki engel, aile içi eğitimden, eğitim kurumlarındaki eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Demokrasi eğitimi, ailede başlar, eğitim kurumlarında işlevi ve kapsamı genişleyerek devam eder (Miser, 1991: 50-53).

Demokratik eğitimde, seçme ve seçilme, eleştirme ve eleştirilme, sorumluluk duygusu, kendine güven duygusu, yardımlaşma duygusu, arkadaşlık, adalet, zihinsel eğitim, toplumsal eğitim, ahlak eğitimi önemli kavramlardır (Binbaşıoğlu, 2000: 37). Demokrasi eğitimi ile özgür düşünebilen, araştırmacı, iyi ilişkiler kurabilen, saygılı, hoşgörülü ve kendi kararlarını kendi verebilen demokratik insanlar yetiştirmek amaçlanmaktadır (Gömleksiz ve Kan, 2008: 44).

Bireye çağdaş, bilimsel, demokratik düşünme gücünü kazandırma, sorumluluk üstlenme, sorunlara çok boyutlu bakabilme, karşı görüşte mantık arama, uzlaştırıcı ve hoşgörülü özellikler kazandırabilmenin ön koşulu, eğitim sisteminin demokratikleştirilmesidir (Celep, 1995: 20-24). Beyer (1996) de, sadece demokratik yapıya değil eleştirel düşünmeye, değer yargılarının tartışılması ve yansıtılmasına, farklı görüşlerin ifade edilmesine de önem verilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Sehr (1997) sosyalleşmenin bir süreç olarak önemini ve demokraside katılımın gerekliliğini vurgulamaktadır. Okul, öğrencilerin kendi kendilerini eğitir duruma geldikleri ve kendi öğrenmelerini kontrol ettikleri bir demokrasi modelidir. Demokrasinin genç kuşaklara öğretilmesi, betimlenmesi ve geliştirilmesi okulun görevleri arasındadır. Okuldaki demokrasi uygulamaları, öğrencilerin bu yolda davranış geliştirmelerini sağlamalıdır. Genç kuşakların, ilk örneklerini ailede aldıkları ya da almaları gereken demokrasi sevgisi, okul ortamında gelişir (Doğan, 2003: 94). Öğretmenler ve öğrenciler okuldaki karar alma süreçlerine katılmaktadır. Öğrenme ortamında, öğrencinin öğrenme etkinliğini sınırlayan, yeteneklerinin geliştirilmesini engelleyen, öğretmen otoritesinin hâkim olduğu bir okulda, öğrencide demokratik davranışlar gelişemez (Celep, 1995: 20-24). Bu nedenle, öğretmenin öğrenciye demokratik anlayış, tutum ve idealleri benimsetebilmesi, söz konusu değerleri kendi yaşamının ayrılmaz bir boyutu hâline getirmiş olmasıyla mümkündür. Başka bir anlatımla öğretmenin demokratik tutumları, demokratik bir toplum ve yaşam için ön koşul niteliğindedir (Saracaloğlu, 1997). Demokratik tutum, “bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında, demokrasi ilkeleri doğrultusunda belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilimler” biçiminde tanımlanabilir (Gömleksiz, 1994: 477).

Ertürk (1993) öğrencilerin demokrasiyi yaşayarak yetişmelerini sağlamak için bir öğretmenin sergilemesi gereken tutum ve davranışları sıralamıştır. Buna göre; öğretmen, öğrencilerin sınıftaki etkinlikleri paylaşmalarına izin vermeli, öğrencilere kendi kararlarını kendilerinin vermeleri için olanaklar hazırlamalı onlara nasıl davranacaklarını söylemek yerine, kendi düşüncelerini oluşturma fırsatı sağlamalı, öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarmaları, geliştirmeleri ve

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

yararlanmaları için olanaklar sunmalı, sınıf içi ve dışı etkinliklerde, öğrenci katılımını özendirme yoluyla, onların grupça çalışmaları özendirilmelidir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının demokratik tutumları ve demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma kapsamında öğretmen adaylarının demografik özelliklerine dair ele alınan değişkenler; cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve ailedeki kardeş sayısıdır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ve demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada ilişki tarama modeli kullanılmıştır. İlişki tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2005).

Evren ve örneklem

Araştırma evrenini, İstanbul ilindeki lisans mezunu öğretmen adayları oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise evrenden seçilen; İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 2014-2015 yaz döneminde pedagojik formasyon programında öğrenim görmekte olan lisans mezunu toplam 126 öğretmen adayı oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde pedagojik formasyon eğitimine devam eden öğretmen adaylarına Gözütok (1995) tarafından geliştirilen Demokratik Tutum Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu araştırmacı tarafından dağıtılmış ve katılımcılar tarafından doldurulduktan sonra toplanmıştır. Tüm ölçek ve formlar gözden geçirilmiş ve doldurulmamış olanlar çıkarıldıktan sonra toplam 126 ölçek ve form veri olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, 'Demokratik Tutum Ölçeği' ve araştırmacı tarafından geliştirilen 'Demografik Bilgi Formu' veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Demokratik Tutum Ölçeği: Demokratik Tutum ölçeği, öğretmenlerin demokratik tutumlarını belirlemek amacıyla Tutum Araştırma Laboratuvarı (Published for the Attitude Research Laboratory) tarafından geliştirilen "Teacher Opinionaire on Democracy" ölçeğinin G ve H formlarından elde edilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlik güvenilirlik analizleri Gözütok (1995) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ,87 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte 32'si olumlu, 18'i de olumsuz olmak üzere toplam 50 madde yer almaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 0–50 arasında değişmektedir ve ölçekten alınan puanın yüksekliği bireyin demokratik tutum düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekteki maddeler "katılıyorum" ve "katılmıyorum" biçiminde cevaplanmıştır. Katılıyorum seçeneği için 1, katılmıyorum seçeneği için 0 verilmiştir. Olumsuz maddelerde bu puanlamanın tersi yapılmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve ailedeki kardeş sayısına ilişkin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Verilerin Analizi

İlişki tarama modeline dayanan bu çalışmada, öğretmen adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanların; cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

belirlemek üzere Mann Whitney-U testi; yaş, çocuk sayısı, gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve ailedeki kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis H Testi; medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ise Bağımsız Grup t Testi kullanılarak veri analizi yapılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS 18.0 programı kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular

Öğretmen adaylarının Demokratik Tutumlarının cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, gelir düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Yaş, Çocuk Sayısı, Gelir Düzeyi, Anne Eğitim Düzeyi, Baba Eğitim Düzeyi ve Ailedeki Kardeş Sayısına Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra Ort.	SD	X ²	P
Yaş	20-25	71	53,64	4	14,312	,006*
	26-30	31	72,47			
	31-35	18	85,14			
	36-40	4	63,50			
	46-50	1	33,50			
	Toplam	125				
Çocuk Sayısı	0	91	60,46	4	3,358	,500
	1	14	57,89			
	2	15	75,87			
	3	2	70,75			
	4	1	34,50			
	Toplam	123				
Gelir Düzeyi	Düşük	10	54,70	2	1,416	,493
	Orta	110	62,56			
	Yüksek	2	37,25			
	Toplam	122				
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul mezunu	84	63,25	4	2,472	,650
	Ortaokul mezunu	15	50,53			
	Lise mezunu	14	65,25			
	Önlisans mezunu	4	53,00			
	Lisans mezunu	6	71,58			
	Toplam	123				
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul mezunu	49	58,55	4	6,241	,182
	Ortaokul mezunu	20	52,48			
	Lise mezunu	25	62,08			
	Önlisans mezunu	12	81,63			
	Lisans mezunu	17	69,18			
	Toplam	123				
Ailedeki Kardeş Sayısı	0	1	6	4	9,821	,456
	1	13	74,12			
	2	15	64,60			
	3	32	64,50			
	4	31	67,50			
	5	25	51,30			
	6	2	61,00			
	7	3	56,17			
	8	1	123,50			
	10	2	65,75			
	11	1	78,00			
	Toplam	123				

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 11 Fall 2014

Tablo 1'den anlaşılacağı gibi, Demokratik Tutum Ölçeği sıralamalar ortalamalarının yaş, çocuk sayısı, gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve ailedeki kardeş sayısı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda çocuk sayısı ($\chi^2=3,358$; $p>.05$), gelir düzeyi ($\chi^2=1,416$; $p>.05$), anne eğitim düzeyi ($\chi^2=2,472$; $p>.05$), baba eğitim düzeyi ($\chi^2=6,241$; $p>.05$) ve ailedeki kardeş sayısı ($\chi^2=9,821$; $p>.05$) gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamışken; yaş gruplarının ($\chi^2=,006$; $p<.05$) sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U Testi uygulanmıştır. Yaş grupları arasındaki analizler sonucunda farklılığın 20-25 yaş aralığında olanlarla 31-35 yaş aralığında olanlar arasında 31-35 yaş aralığında olanlar ($U= 303,00$; $p<.05$) lehine gerçekleştiği saptanmıştır.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Medeni Duruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	\bar{x}	SS	Sh \bar{x}	t Testi		
						t	Sd	p
Demokratik Tutum Ölçeği Puanı	Evli	50	35,62	5,162	,730	2,584	122	,601
	Bekar	74	33,36	4,483	,521			

Tablo 2'de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanların medeni durumlarına ($t=-2,584$; $p>.05$) göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	Z	U	p
Demokratik Tutum Ölçeği Puanı	Kız	100	65,25	6524,50			
	Erkek	22	44,48	978,50	-2,500	725,500	,012*
	Toplam	122					

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere, öğretmen adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği'nden almış oldukları puanların, cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, cinsiyet ($U= 725,500$; $p<.05$), değişkenine göre gruplar arasında cinsiyeti kız olan öğretmen adayları lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda görülmüştür ki öğretmen adaylarının demokratik tutumları medeni durumlarına ve sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşmamaktadır. Kurnaz (2011), Yılmaz (2009), Yurtseven (2003) ve Akyüzlü (2005)'nin yaptığı araştırma bulguları da bu araştırmanın bulgusunu destekler niteliktedir. Yani, medeni durum ve demokratik tutum arasında anlamlı bir ilişki söz konusu değildir. Evlilik ve çocuk sahibi olmak, bireyin hayatında ilgi, tutum, davranış ve rollerinde pek çok değişime neden olabilmektedir. Fakat bu durum bireylerin demokratik algı, tutum ve davranışlarının belirleyicisi değildir. Bireyler, evlenmeden ve çocuk sahibi olmadan evvel

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

çocukluk yıllarında ya da eğitim süreçlerinde edindikleri bilgi ve deneyimlerle belli bir demokratik tutum geliştirmişlerdir.

Araştırmada, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının gelir düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Bulut Serin'in (2006) ve Aydemir ve Aksoy'un (2010) araştırma sonuçları da bu araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir. Konuyla ilgili yapılmış diğer araştırmalar incelendiğinde birbirinden farklı bulgulara rastlanmıştır. Gömleksiz ve Çetintaş (2011)'in araştırmasında, öğretmen adaylarının gelir düzeyine göre demokratik tutumlarının farklılaştığı, aileleri orta ve alt gelir düzeyinde olan öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının, üst gelir düzeyindekilerin demokratik tutumlarından daha olumlu çıktığı saptanmıştır. Bundan farklı olarak, Gömleksiz ve Kan'ın (2008) yaptığı araştırmada ise ailenin gelir düzeyinin yükselmesinin bireyin demokratik tutumunu olumlu yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu farklı sonuçlar, gelir düzeyinin demokratik tutumu etkilemeyeceği şeklinde veya bunun tam tersi olarak gelir düzeyi arttıkça insanların bireysel ihtiyaçlarını karşılamanın yanında demokratik haklarına dair bilinç düzeylerinin artmasına da neden olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu duruma da zıt olarak, gelir düzeyinin artması, fertleri bireysel hak ve özgürlükler ve demokratik tutum ve davranışlar konusunda empati kuramamaya da sürükleyebilir.

Araştırmaya göre, öğretmen adaylarının demokratik tutumları, kardeş sayısına göre farklılaşmamaktadır. Aydemir ve Aksoy'un (2010) araştırma bulgusu da bu araştırmanın bulgusunu desteklerken; Yazıcı'nın (2011) ve Gömleksiz ve Çetintaş'ın (2011) yaptığı araştırma sonucu bu bulguyu desteklememektedir. Gömleksiz ve Çetintaş (2011), yaptığı araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının kardeş sayısı azaldıkça demokratik tutum puanlarının düştüğünü, kardeş sayısı arttıkça demokratik tutumların da arttığını saptamıştır. Bu durum, demokratik tutumun kardeş sayısı ile değil, aile içi ilişkilerde ebeveynlerin olumlu rol model olmalarıyla ve çocuklarına demokrasi konusunda farkındalık ve duyarlılık kazandırma becerileriyle ilgili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının anne eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı yönündedir. Bu bulgu, anne eğitim düzeyi yüksek olanların demokratik tutum puanlarının da daha olumlu bulunduğu araştırma sonuçları (Özbek, 2004; Saracaloğlu ve diğerleri, 2004; Gömleksiz ve Kan, 2008) ile örtüşmezken, Aydemir ve Aksoy'un (2010) ve Genç ve Kalafat'ın (2007) yaptığı araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Bunlardan farklı olarak, Gömleksiz ve Çetintaş (2011), yaptıkları araştırma sonucunda annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının, annesi ilköğretim, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanlardan daha olumlu olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Anne eğitim düzeyi ile ilgili belirtilen farklı bulgular, demokratik tutumun esas belirleyicisinin annenin eğitim düzeyinden ziyade, annenin sosyal ilişkilerinde ve çocuklarına karşı sergilediği demokratik tutum ve davranışlarla onlara örnek olma durumuyla açıklanabilir.

Araştırmaya göre öğretmen adaylarının demokratik tutumları, baba eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır. Aydemir ve Aksoy (2010), Saracaloğlu, Evin ve Varol (2004) ve Gömleksiz ve Çetintaş'ın (2011) araştırma bulguları da bu bulguyu destekler niteliktedir. Bu sonuç, babanın aile içinde sergilediği demokratik tutum ve davranışlarının, aldığı eğitimle doğrudan alakalı olmadığını bir göstergesidir. Bu durum, babaların, eğitim düzeylerinin onlara kazandırdığı demokratik tutumu değil, yetiştiği aile ve sosyal çevreyi gözlemleyerek geliştirdiği demokratik tutum ve davranışlarını çocuklarına aktardığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının cinsiyete göre farklılaştığı saptanmıştır. Buna göre; bayan öğretmen adaylarının demokratik tutumları, erkek öğretmen adaylarına göre daha olumludur. Bu sonuç, Karahan ve diğerleri (2006), Toy (2004), Dilekmen (1999), Ada ve Koç (2000), Ektem ve Sünbül (2011), Kılıç ve diğerleri (2004), Yalçınkayalar ve

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

diğerleri (2006), Ercoşkun ve Nalçacı'nın (2008) öğrencilerin demokratik tutumlarının cinsiyetlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı yönünde ulaştığı sonuçlar ile örtüşmezken; kız öğrencilerin demokratik tutumlarının daha olumlu bulunduğu önceki araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Aydemir ve Aksoy, 2010; Erdem ve Sarıtas 2006, Gömleksiz ve Çetintaş, 2011; Saracaloğlu ve diğ., 2004; Ulusoy, 2007; Genç ve Kalafat, 2008; Aycan ve Çalık, 2003; Gömleksiz ve Kan, 2008; Büyükkaragöz, 1995; Saracaloğlu, 1997; Sağlam, 2000; Yanardağ, 2000; Demoulin ve Kolstad, 2000). Kızların demokratik tutumunun erkeklerden daha olumlu oluşu, son yıllarda demokrasi ve insan hakları söyleminin gerek medyada gerekse eğitim kurumlarında, hususiyeye de öğretmen yetiştiren branşlarda sıkça yer alması ve kadınların bu konuda eskisinden daha duyarlı ve bilinçli olması ile açıklanabilir.

Araştırmada, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının yaşa göre farklılaştığı, 31-35 yaş aralığında olan öğretmen adaylarının, 20-25 yaş aralığında olanlardan daha olumlu demokratik tutuma sahip olduğu saptanmıştır. Saracaloğlu, Evin ve Varol'un (2004) araştırma bulgusu, bu bulguyu desteklerken; Saracaloğlu (1997) ve Yazıcı'nın (2011) araştırma sonuçları bu bulguyu desteklememektedir. Bu araştırma bulgusundan yola çıkarak, yaşla birlikte gelen deneyimlerin, bireyin demokratik tutumunu olumlu yönde etkilediği şeklinde bir yorum yapılabilir. Her tutum gibi, demokratik tutum da bireyin yaşayarak deneyimlediklerinden yaptığı çıkarsamalarla şekillenir. Bireyin içinde yaşadığı ülkenin değerler sistemi, siyasi ve sosyal yapısı da demokrasiye yönelik tutumunu etkiler. Yaş faktörü özellikle erken çocukluk yıllarında belirleyici bir role sahiptir. Bu nedenle okul öncesi, ilk ve ortaöğretim kademelerinde okullarda demokrasi eğitimi verilmelidir. Bu eğitimi veren öğretmenlerin ise demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmiş olmaları, onları gözlemleyen öğrencileri üzerinde daha kalıcı bir öğrenme unsuru olacaktır.

Öneriler

Araştırma ile ulaşılan sonuçlara bağlı olarak şu önerilerde bulunulmaktadır: Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğu bilinmeli, üniversiteler tüm kurum ve kuruluşları ve personeli (Öğretim Elemanı) ile bu konuda öncelikle öğrencilerine ve de topluma rehberlik etmeli ve üretken olmalıdır. Öğretmen yetiştiren kurumların eğitim programlarında insan hakları, demokrasi eğitimi gibi derslere ve projelere daha geniş yer verilmelidir. Eğitim-öğretim ortamları öğrencilerin olumlu demokratik tutum geliştirmelerine katkı sağlayacak biçimde düzenlenmelidir. Çok çeşitli öğrenci kulüpleri, öğrenci dernekleri, sosyal, kültürel ve sportif içerikli faaliyetlerle öğrencilerin olumlu demokratik tutum geliştirmesine katkı ve imkân sağlanmalıdır. Bu araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının demografik özellikleriyle (cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, gelir düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve kardeş sayısı) ilişkisi incelenmiştir. Farklı bir örneklem grubuyla (üniversite öğretim elemanları, eğitim kurumlarında görev yapmakta olan yöneticiler, siyasetçiler vb.) farklı değişkenler ele alınarak demokratik tutumla ilgili başka araştırmalar yapılabilir. Demokrasi, sadece öğretmenler veya öğretmen adaylarının değil, toplumun her bir ferдинin, hakkında bilgi, farkındalık ve duyarlılık sahibi olması gereken ve yaşayarak yaşatması gereken bir olgudur. Dolayısıyla demokrasiyle ilgili erken yaşlardan ileri yaşlara kadar tüm kesimi hedefleyen eğitimler ve projelerle topluma hizmet sunulmalı ve demokrasinin bir yaşam biçimi haline gelmesi sağlanmalıdır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

KAYNAKÇA

- AYCAN, N., ÇALIK, D. (2003). İlköğretim okullarında demokrasi eğitimi: Manisa ili örneği. *C.B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 19–29.
- AYDEMİR, H., AKSOY, N.D. (2010). Eğitim fakültesi öğrencilerinin demokratik tutumlarının bazı değişkenlerle ilişkisi: Malatya örneği. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 265-279.
- AKYÜZLÜ, K.A. (2005). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışları*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- BEYER, L. E. (1996). *Creating democratic classroom: The struggle to integrate theory and practice*. New York: Teacher College Press.
- BULUT SERİN, N. (2006). Buca Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve rehberlik Bölümü Öğrencilerinin (Okul Psikolojik Danışmanı Adayları) Demokratik Tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 12-22.
- BÜYÜKKARAGÖZ, S. (1995). *Yüksek öğretim programları ve demokratik tutumlar*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- BÜYÜKKARAGÖZ, S. (1999). *Genel öğretim metotları*. (9. Basım). İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.
- BİNBAŞIOĞLU, C. (2000). *Okulda ders dışı etkinlikler*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- CELEP, C. (1995). Demokratik bir eğitim sistemi için. *Yaşadıkça Eğitim*, 38, 20-24.
- ÇAMKERTEN, F. (2001), *Okul öncesi eğitimde uygulanan program ve çocukların demokratik davranışları ile öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- DEMOULIN, D.F., KOLSTAD, R. (2000). Assessing the gains of behavioral dynamics essential for success in democracy for teacher education students. *College Student Journal*. 34 (3), 417-424.
- DOĞAN, İ. (2003). *Modern toplumda vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları insan hakları kültürel temelleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ERCOŞKUN, M. H., NALÇACI, A. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının empatik beceri ve demokratik tutumlarının incelenmesi. *Milli Eğitim*, 180, 204-215.
- ERDEM, A. R., SARITAŞ, E. (2006). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim elemanlarının davranışlarının demokratikliğine ilişkin algıları (PAÜ örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16.
- ERTÜRK, S. (1993). *Diktacı tutum ve demokrasi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- FETTAHLIOĞLU, M. Ş. (2005), *KSÜ öğretim elemanlarının demokratik tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kahramanmaraş.
- GÖMLEKSİZ, M. (1994). Türk dili ve edebiyatı dersinde uygulanan kubaşık öğrenme yönteminin demokratik tutumlara ve benlik saygısına etkisi. *I. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*. 476-493. Adana.

- GÖMLEKSİZ, M.N., ÇETİNTAŞ, S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları (Fırat, Dicle,7 Aralık, Cumhuriyet ve Erzurum Üniversiteleri Örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2011) 1-14.
- GÖMLEKSİZ, M. N. ve KAN, A. Ü., (2008). Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarına Kayıtlı Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumların Değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi Örneği). *Milli Eğitim* (178), 44-64.
- GÖZÜTOK, D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayını.
- KURNAZ, A. (2011). *İlköğretim öğretmenlerinin yaratıcılık düzeyleri ve demokratik tutumları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- MİSER, R., (1991). Demokrasi eğitimi ya da eğitim için demokrasi. *AEBF Dergisi*, 24.
- ÖNCÜL, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- SAĞLAM, H. İ. (2000). Sosyal Bilgiler Dersinin Demokratik Tutum Geliştirmedeki Rolü. *Milli Eğitim*, 146, 67-71.
- SARACALOĞLU, A. S. (1997). *The democratic attitudes of Turkish prospective physical education teachers*. Paper presented at the 40th World Congress for ICHPER-SD: The Revitalization and Humanity and a Better Environment, Seoul, South Korea.
- SARACALOĞLU, A. S., İLKE, E., VAROL, S. R. 2004. İzmir ilinde çeşitli kurumlarda görev yapan öğretmenlerle öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 335-364.
- SEHR, D. T. (1997). *Education for public democracy*. Albany, NY: State University of New York Press.
- ULUSOY, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YALÇINKAYALAR, P.; KARDAĞ, E.; BALOĞLU, N. (2006). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları ile Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4 (12). 65-82
- YANARDAĞ, A. (2000). *Üniversite gençliğinin demokratik tutum ve davranışları üzerine bir araştırma (Selçuk Üniversitesi örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- YAZICI, K. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik değerlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 26(159), 165-178.
- YILMAZ, K., (2009). *Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının algıladıkları anne-baba tutumlarına ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YURTSEVEN, R. (2003). *Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin demokratik tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

